

FOLKE BERNADOTTEAKADEMIN

Civila samhället: några perspektiv

Kort om begreppet

Begreppet är lånat från engelskans ”civil society”, och syftar på det sociala och politiska utrymme som finns i ett land och skapas av olika former av folkrörelse och föreningsliv. Begreppet kom i bruk i början av 90-talet och kompletterar den klassiska beskrivningen av samhället som bestående av familj, näringsliv och offentlig sektor. Ofta menas organiserade sociala rörelser med en politisk agenda så som miljörörelsen, befrielseörelsen, kvinnorörelsen eller arbetarrörelsen.

I aktuell forskning beskrivs civilsamhället bidra till fylla och stimulera tre viktiga processer för ett öppet och ett väl fungerande samhälle. Dessa är välfärdsaspekten, i vilken föreningslivet bidrar till att förmedla sociala kontakter, bedriva informationsverksamhet och juridiskt stöd till utsatta grupper. Det andra är att utveckla socialt kapital, i vilken samhällsmedborgares förmåga och kapacitet att arbeta kring gemensamma mål på ett demokratiskt sätt i sig stärker förutsättningar för social tillit, och är något som uppstår i mötet och interaktionen med andra medborgare. Den tredje processen har beskrivits som att de demokratiska färdigheter som utvecklas i föreningar (t. ex möteteckningar eller förmåga att enas kring organisatoriska målsättningar), bidrar till att den representativa demokratin kan fungera på ett övergripande plan. Förmågan att bilda och driva föreningar är grundlagsskyddat och utgör en förutsättning för representativ demokrati. På svenska riksdagens hemsida kan man läsa att olika sociala och politiska rörelser som nykterhetsrörelsen, frikyrkorna och fackföreningsrörelserna har spelat en avgörande roll för den svenska demokratis utveckling. Idrottsrörelsen, som till stor del drivs av ideella insatser från vanliga samhällsmedborgare, sägs också ha bidragit starkt till den svenska demokratiutvecklingen och tilltron till svenska institutioner och rättvis och lika behandling från svenska myndigheter. Det finns i Sverige idag ett utbrett samspel mellan statliga och civila samhällets aktörer som bidrar till en demokratisk utveckling.

FOLKE BERNADOTTEAKADEMIN

Civila samhället utifrån ett freds- och säkerhetspolitiskt perspektiv

Det civila samhället, med olika sociala och antikommunistiska icke statliga rörelser, spelade en icke obetydlig roll för dåvarande Östblockets sammanbrott. Som exempel kan nämnas den polska fackföreningsrörelsen *Solidaritet* vars kamp för demokrati baserat på fredliga metoder bidrog till att den dåvarande regimen kunde avsättas. Det påföljande årtiondet av globalisering och internationaliseringen av nationella ekonomier samt spridning av ny informationsteknik skapade nya arenor och påverkansmöjligheter för icke statliga organisationer. Nya sociala rörelser växte fram i vilken ”rättvisefrågor”, ”Nord-Syd perspektivet” och andra sociala frågor som uppstått i globaliseringens kölvatten var framträdande frågor.

I och med Kalla krigets slut blossade gamla konflikter upp på nytt som tidiga varit låsta i maktspelet mellan Öst och Väst. Utifrån ett globalt perspektiv, ändrade många konflikter härmed karaktär och blev inomstatliga, i vilka grova övergrepp mot mänskliga rättigheter i bl a forna Jugoslavien, Rwanda och Sudan uppmärksammades och dokumenterades. I alla dessa tre exempel utförde icke-statliga organisationer ett viktigt, och stundtals ensamt uppdrag som informationsspridare om brott mot mänskliga rättigheter. Den rådande statscentrerade säkerhetspolitiska agendan breddades under slutet av 1990-talet början av 2000 till att omfatta mänskliga rättigheter, i vilken en nations medborgare och deras rättigheter fick ökat utrymme i den säkerhetspolitiska agendan. Till exempel kan FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 från 2000 nämnas som specifikt tar upp kvinnors betydelse för fredsarbetet samt resolution 1674 från 2005 som behandlar det gemensamma ansvaret som världens stater och FNs Säkerhetsråd har att skydda civila i väpnade konflikter, mer känd som *the Responsibility to Protect*, från folkmord, etnisk rensning, krigsbrott samt brott mot mänskliga rättigheter.

Nya icke-statliga aktörer har tillkommit och utvecklats. EU har en ökad roll i omvärldens konfliktområden, bl a som en betydelsefull aktör inom civil krishantering. Civila samhällets föreningar och organisationer spelar en mångfacetterad roll i detta sammanhang. De kan bl a

FOLKE BERNADOTTEAKADEMIN

agera som påtryckare i sakfrågor, förmedlare av demokratikunskaper i ett särskilt område samt förmedlare av frågor om ett särskilt konfliktområde och som dialogpartner.

Utifrån Folke Bernadotteakademins övergripande uppdrag att stärka det svenska och internationella samarbetet i krishanteringsfrågor, utgör de kontaktytor som skapats genom åren och som bidrar till möjligt ökat utbyte med civila samhället en viktig del av verksamhetens utveckling.